

ЦРНОГОРКА.

ПРИЛОГ „ЦРНОГОРЦУ“ ЗА ЗАБАВУ, КЊИЖЕВНОСТ И ПОУКУ.

БРОЈ 4. — 5.

ЦЕТИЊЕ 7. АВГУСТА 1871.

ГОД. I.

1. Августа 1860.

На обади спљег мора,
Кнез Данило мирно сједи;
Пушта поглед низ пучину,
Заходеће сунце гледи.

Дивно ово призорије,
Витешку му душу баши
Тамо, ђе је сјајно сунце
И румени ђе су зраци.

Стја са сунцем да говори:
“Звјездо јасна, чедо Бога!
К њем пењућ се, ах! кажи му
Грдие патње рода мога!

“По његовој кад се вољи
Врата теби отворише,
Јутрос многи народи те
Са весељем поздравеше.

“Њихово те пјесме прате
Од истока до запада,
А мој мили народ тужи...
Тужи, плаче, горко страда!

“Доста си се находало
По небеском плавом своду,

И гонења нагледало,
Што се чине моме роду;

“А нијеси, сунце мило,
Пред Богом се заплакало,
Да га мине судба ова,
Ил' претури нешто мало!

“Хеј! жа' ми је сунце на-те!...
— Кнез Данило сјетно рече —
А сунце се приправило,
Да у мореки вал утече.

Али чека... уставља се...
На ово му тешко било;
У аракове стави рјечи:
“Хаја' овамо кнез-Данило,

Ја пред Богом сам ти кажем
Љуту јуку рода твога;
Или не ти казат', кнеже,
Је ли достојан спаса свога! — ”

Опшиту свјетлост море сакри;
Из потаје пушка пуца:
Мрак је свуда... Црној Гори,
Угаснуше оба сунца. —

1. Августа 1871.

ЖИВОТ И ДЈЕЛА

ДАНТА АЛИЏЕРА.

(Предмиса у „Зори“ Стеван В. Вресић)

Данте, као што то сваки научељак потврђује, био је не само творац и отац италијанског књижевног језика, него још и савијем новог, савијем божанственог, савијем различног пјесништва по што бијаше Омирово, које до Данта нитко није могао надмашити. Ко је читао Енејду, Илијаду, Јерусалим или Орландо Фурјоза, у тијем дјелима застаје нашао прави крој пјесништва, али ко чита Дантеова дјела, отвара му се сасма нови свијет пун слика, мисли, изналазака новог производа;

јер он сасвијем иначе и не по оном, до тада употребљеном начину, разматраше природне појаве и са бистрине својих гледишта улазаше у најдубље тајне: зато не само што нове љепоте познаје, но такођер и из познатијех слика још и промијене пове, сваком оку невидне опажајући, умједи им такво одјело дати, да се оне савијем пове покажу; а када га природа присили да предузетијем путем и даље корача, он је тад од свијех другџих одвојио и себи самом сличан постао, и зато извориш, изабирајући између слика обштега употребљења оне, које јаче по себи или по њијем утицајима гаути могаху, или сједињујући их складом и новим устројством јака умна полета, са љубави и са

нијем гапућем душе, од њега прије осјећеним.

Као што нам исти Данте каже у 23. пјесмању свог *Пакла* ¹⁾ он се родио у Фиренци год. 1265. и овђе се подигао и узгојио сред дуге и круте грађанске неслоге, сред охрза, бојева, укропашивања, с којих је не само ова република него и цијела Италија, немало била опечаљена, сред срамотнијех свађа цркве са царевином, племића с пуком, сродника са сродницима. А послјје, пошто се бјеше одао на јавне службе, настојећи вазада о добру домовине своје, добизниши у истој прве части, видимо га не само с те величине понижен, него још непријатељскијем гњевом неправедно од своје домовине одбијена и на вјечно заточење осуђена ²⁾, и лишена отчинскијех добара, слатке љубави милијех синова, сродника и пријатеља ³⁾, сиромаштву крутом подвргена, приморана најпосље дутати по Италији и по Француској, тражећи заман прибојежишта против немилостиве гонје, немилости својих душмана. ⁴⁾

У Фиренци народе се двије странке, а то: Гвельфи и Гибелини. Данте је као Гвельфи два пута војевао против Гибелинима; прво код Капиолдина год. 1289. и идуће године близу Пизе. Најзад да би се та немилост утакожила, предложи он, да се главе одстране, Гвельфи уротили се да позову у Фиренцу против Гибелинина странца Карла Валујског, па одремише посланика к Папи Бонифацију VIII., пуномоћнику истог Карла. Данте се томе противио, па да би својем начелу вјера остао, он исти предузе споменуто посланство једна би Папу укротио. Док је он боравио у Риму, изморен хитрином Бонифацијом, који се присуства Дантова пласно, Карло изневјери најчасније грађанство, спутн га у окове, и узевши Фиренцу, оставије србни Корса, Доната и Гвельфа. Тада Данта осуде на вјечно прогонство, а касније и на смрт. Он се сада, као што је напоменуто, потуцао по Италији, а најпослије прибојежи у Равену ка Гвиди—у од

Поленте, који га посла као покликсара у Млетке; но пошто му то посланство зло за руком пошло, падне у такво очајање, које му је и саму смрт проузрочило, те се наш Данте представи у Равени год. 1320. у 56. свога живота. Његов се гроб и сад у том граду налази, премда су Флорентинци искали његово тијело, али заман. Па да би се одужили у сваком погледу частној дужности својој, у почетку овога вијека подигоше му у цркви св. Крста (S. Croce) лијепо споменик, на којему стоје урезане ријечи самога Данта: "Onorate l'altissimo poeta," (частите превеликог пјесника); а међутим и град Верона подже му слави споменик г. 1865.

У десетој години свога живота виђе Беатрицу Портинарову, десетогодишњицу дивну и прикладну. Данте се разлици дјевича одговори љубави младића, и тако певине душице напредоваше у најљепшој тајној хармонији љубави. Ова му љубав бјеше свјетло између ума и истине, премда му Беатрица, као њежан цвијет, који је нитом зеноу на увехнуо, у младиној доби премину, ипак му је та љубав на вавијек у срцу остала, љубав новог облика и сока, коју је сам он створио и осјетио, а Петрарка само измислио; љубав ума, која утицајући на његов заљубљени ум, бијаше у њему почетком и сјеменом свакога добротворства, нагоном на врлину, побудом на снагу, извором толикијех мисли људскоме уму недосежнијех; љубав најноће, која га дигнувши из ове мртвачке тмице, постави га на небо, и ту га у разматрању задње жеље својих сународњака, обожи.

Из израза преизврсно појетске Дантове душе, изађе најпрво: „La raccolta delle rime," књига у којој је он сабрао био неколико својих сонета и пјесам, једном чести љубавнога садржаја, а другом моралног и алегоричног. У првијем пјесмама, које извиру из срца на дом, љубави и болом уздрмана, врх је и страствен; у другијем нонаша се бистрином и редом умјеренијем, као каков преишрајући се сколиштем. И зато, да Данте не буде саставно божанствену комедију, саме би га ове пјесме начиниле првијем пјесником свога вијека. У 25. години одустане од суза, сабере своја пјесничка дјела и издаде их у својој књизи под насловом: „La vita nuova" с наміјером да подигне љубљеној својој заручници први слави споменик, приповједајући у истој књизи догађаје несретне своје љубави са Беатрицом. Препојављаје се ово одликује њеком уредности, као онога, који о себи пише, и њеком маленкошћу, која се срца хвата, и прелази у најдубље жале.

1) I fui nato e cresciuto
Sovra 'l bel fiume d' Arno alla gran Villa.

2) Quel sì parti Ippolito d' Atene,
Per la spietata e perfida noverca,
Tol di Firenze partir ti conviene, (Пакла XVII пјес).

3) Tu lascerai ogni cosa diletta
Più caramente; e questo è quello stralo
Che l' arco dell' esilio più saetta. (Пј. XVII пјес).

4) Ah! piaciuto fosse al dispensatore dell' universo che la ragione della mia sventura mai non fosse stata! Che ne altri avria contro me fallito, ne io sofferto avria pena ingiustamente; pena, dico, d' esilio e povertà poichè fu piacere di cittadini della bellissima e famosissima figlia Roma, Firenze, di gettarli fuori del suo dolce seno, nel quale nato e nutrito fui fino al rolo della mia vita, e nel quale, con buona pace di quella, desidero con tutto il cuore di riposare l' animo stanco e terminare il tempo che m' è dato. (Convitto).

Увиђајући Данте унутрашњу кријепост рађајућег се књижевног италијанског језика, прионе да га подигне на филозофски језик и противстави школстичком, који у свом варварству господовао, те напише књигу под насловом: „Convito“ или гозба, као да прихвати пуку такав објед, који би могао обилношћу својом патјенати се с ошћим, ка којему је приступ само науцавањима био дозвољен. Из предговора ове књиге види се да је Данте најјеравије разјаснити 14 пјесама, али не доврши до саме 4, пошто су га друге мисли од тог посла одвратиле. Разматрајући у опште ову књигу, налазимо збоља њеку многорјечност, њеку тешкоћу, њекаково отежање, које се противи краткости, блијеску и полету божанствене комедије, нити се онажа у њој она пста рука, која је црпала безнадежну печал Уголинову, високу неукротиву душу Фаринатову, небесну љубезност Пикардову, а понављаше и даидаиас олакшавани конач Франциске од Римина. Књига: „De Monarchia“ којом је покушао произвести њеку промјену у вишијем ученијем сталнишма, изазва му одма при првом издању многе осуде и прееуде. И у латинитини је писао, књигу: „De vulgari eloquio“. Али све ове књиге мало врпједе напрама божанственом спјеву, у којем спонагаху, да тако рекнемо, небо и земља. Будући је он разликовао *) три начина писања, наиме: високо, по њему звано тригичко, средње, по њему комично и најниже, по њему елегијачко, одлучи писати средњим, начином; и зато назва то дјело: „Comedia“ која је после ради своје врлине добила придјевак: „divina“ т. ј. божанствена.

Два су повода Дантеовом спјеву: политички

*) У књизи: „De vulgari eloquio“ види: Per Tragediam superiorem stilum indimus; per Comediam inferiorem; per Elegiam stilum intelligimus miserorum.

и морални повод. Један се и други подудара тачно с тих спјевом, зато не могу да мимоиђем, а да о објема њешто не прозорим, увјерен да ће то читатеље особито зашматати.

Најпааметнијом досјетком Данте изабра начин преподјелујући, као онај, који је крјенак, страши и пророчански. Политички повод Дантеовом спјеву био је онај исти који и Омировом спјеву. Омир видећи Грчку у толике малахне државе раздробљену, дође до осведочења, да слобода ласно може у сузањство пасти усливом њеке веће вањске силе; зато описујући Тројанце као побједнике услед изрођењих свађа изиђу Грка, а пак потучене, пошто су се Грци сложили, доказао је неизбежност, а уз то и користну потребу од сједињења и слоге. Иста болест за Дантеове доби морила је Италију, тужно изнемогу ради странака Гуелфа и Гибеллина. Виђе Данте, да се не могу ове државе италијанске у својој слободи одржати, а да се не подчине једној глави оружаног владоца, који би их од извањских нападања бранио, и од унутрашњег раздора сачувао. Ови владаци морао је бити глава царства и Гибеллина. Али како је Данте могао уздржати цара и Гибелинску странку, а одклонити Гуелфе, као заточеник, убог, и осуђен да живот просп? Силом ријечи, која више сије и може него сила оружја. Све је био изгубио, али му остао божанствени ум, и преп Раблинским гњевом ражарене. Он дакле измисли Пацао, у који стрпа све оне мале тираније, који испуљиваху Италију пљачком и крвавом истребљивањем (Пургаторијуму) у које стави оне, који не привреднише домовини јаким и смјелом душом; најпосље Рај, у којему се радоваху душе опшћех, који се једино стараху о добру и напредку домовине своје.

(Наставиће се.)

Босански везир и Владика Василије.

(Јеремла.)

Везир с Босне књигу пише:
Силян везир оштро збори;
На опрема ситну књигу
Таман к домној Црној гори:

На Владику Василија,
Горе црне поглавара;
'Вако пише силян Везир,
Изкопница крсту стара:

“Море, прии каљуђере!
Већ је изпис дош'о теби:
Уи'јела те изпод царске
Соколова крила неби....

“Нег ми харач шаљи брже
Из хајдучке твоје горе,
С дванајет младих ђевојака,
У харему да ме дворе. —”

Кад Владика књигу прими;
Књигу учи, главом маше:
“Кујо турска! зар се 'вако
Црногорски лави плаше! —”

Па дохвати танко перо,
Те Везиру поздрав шара:
“Чуј, — босански ти шивару! —
Не бојим се твога цара!..

“За ког ће ти оправити
Богат харач гора ова,
Камп друго! до дванајест
Студенијех каменова. —

“А што велиш за ђевојке,
Стид те био! — за Турака,
Ђе, не рађа Црна гора

Убавијех ђевојака! —

“Кад те воља, ходи к нама;
Паћи ћемо за те дара:
Црна праха и олова,
Шару пушку и хандара. — ”

Ј. Сундетић.

НЕСРЕТНИЦА.

Приповијетка од Ивана Тургенева.

(Наставак.)

— Шта је с нашојем дијететом? опет поче Иван Дамјановић. Александре Давидовићу? Дражајши? Вања је цитра овђе остала, а ја сам мој фагот већ извадио. Хоћемо ли погасити мило друштво свирком? Дакле? Хоћемо ли? повиче опет Иван, кад је видно да се Фустов не миче. Коља, хајд, донеси стол за ноте! Ти. Оља, хајд по цитру! И свијече допесите. Рач тумараше по одаји. „Петре Гавриловићу слушајте ли радо музику? Ако не, а ви се разговарајте, само тихо! Ха, ха ха! А ђе је онч чудињак. Виктор? И он би могао слушати. Ви сте га, Елеонора Карповна асвијем размишљали.

Елеонора Карповна сва погрвела.

— А шта ћу ја, Иване Дамјановићу.

— Добро, добро, не клећати глупости! Мирно, је си ли разумјела? Александре Давидовићу, молим вас да почнемо.

Дјеца училише све по заповједи очевој и музика почне. Знао сам да Фустов врло лијепо свира у цитру, али Рач са његовијем инструментом није ми се допао ни мало; његово лице, које је на један пут крв подишло, са бијелијем светлотињом очима, изгледаше као да пријети. Мислио би човјек, сад ће некога по глави са опшјем фаготом. Ја се приближих Сузани и запитах је, да ли и она воли тако музику као њен отац. Она се повуче на траг, као да сам је гурно и једна проговори: „Ко?”

— Ваш отац, г. Рач,“ поновим ја.

— Рач није мој отац.

— Није ваш отац! Опростите!... Ја сам рђаво разумио... Учини ми се, као да је Александар Давидовић...

Сузана ме погледа оштро и плашљиво.

— Висте г. Фустова рђаво разумјели. Г. Рач је мој очу.

Поћутах мало.

— Дакле ви не волите музику? почнем опет.

Сузана ме погледа. У њезиноме оку примјетих нешто не мило. Она као да није исцкивала мој даљи разговор, а као да га није ни желела.

— То нијесам рекла, одговори она споро.

— Тау — ту — ту — ту — у — у — у! зачу се наједан пут фагот. Ја се окренем и поглед ми падне на првени врат Рачов који се подвино, те изгледа као змија. Рач ми је био јако одвратан.

— Тај инструмент зацвијело не волите,“ рекох опет полугласно.

— Јест... не волим! одговори она и као да је осјетила куд су моје ријечи смјерале.

„Тако ли је дакле!“ помислих у себи са особитијем задовољством.

— Сузана Ивановна воли јако музику! умијеша се на један пут Елеонора Карповна. Она врло лијепо свира у клавир, али неће баш онда кад се мени.

Сузана ме одговори ништа, само је не примјетно погледа изпод ока. Видио сам по томе с каквијем је осјећањем задахнута према другој жени свога очуха. И то ми је било јако мило.

Међутим се дхјет сврши. Фустов приступи прозору и запита Сузану, да ли је добила од Ленхолда ноте које јој је објехао из Петрограда — „Роберт Јаво“.

— Нијесам, одговори Сузана, па онда брзо дода: Молим вас Александре Давидовићу, будите тако добри, не зовите ме данас да свирам, врло сам рђаво расположена.

— Шта? шта? Роберт Јаво од Мајербера! повиче Рач и приступи ближе: то је криво. Он је Чивутин, а Чивути као и Чеси рођени су вјештаци. Особито Чивути. Јелте Сузана Ивановна? А? Ха — ха — ха!

У пољедњијем ријечима, па и у сајмоје смјеху Рачовом бјеше нешто заједљиво. Мени се так тако учини, а то сам примјетио и на Сузани. Она се пренерези, сва поцрвени и стиште

до мигу успицу, а очи као да јој заузеушице. Она устане и оде.

— Куда, ? куда, ? Сузана Ивановна ? по-
више Рач.

— Оставите је Иване Дамјановићу, рече
Елеонора Корповна, кад јој дође у главу...

— Раздражљиво створење, примјети Рач и
окрене се на својим петицима. Иезин plexus
solaris пати. Што ме гледате тако Петре Гав-
риловићу ? Учио сам ја и анатолију. Ха, ха, ха !
Знам ја и лијечити. Питајте само Елеонору
Корповну... Ја је лијечим од сваке болести !

— Ах, ви се увијек шалите, Иване Дам-
јановићу, одговори она а Фустов се само смје-
шило.

— А што да се не шалим, мамце ? рече
Иван Дамјановић, живот треба да је користан,
али и весео, као што је рекао један славни
пјесник. Коља, убриши нос, мајмуне !

IX.

— Теби имам заховати, што сам данас
био у онаквој неприлици, рекох Фустову када
се враћасмо дома. Ти си ми рекао да је она
— како се зове — Сузана ћи г. Рача, а она
је само пасторка.

— Збиља ! А зар сам ти ја казао, да је она
ћки ? У осталом — зар то није свједо ?

— Тај Рач, — ах, Александар, мисли-
ми се не допада. Јеси ли пријетио с кривцем
је подмијеном говорио данас пред мном о Је-
рејима ? Да није она — — Јеврејка ?

Фустов ишао предањом и слеже раменима.
Бјеше студено, снџег је шкрипио под нанијем
погана.

— Јест, чини ми се да сам и ја тако
њешто чуо, рече најзад. Мислим, да јој је мајка
била Јеврејка.

— Дакле Рач први пут узео је удовицу ?
— Могућно.

— Хм... А они Виктор, што га ишчеки-
вају, је ли и он пасторче ?

— Не, он је његов рођени син. У осталом
ти знаш да се ја не мјешам у туђе послове
и да ја не радо испитујем, па да нијесам ни
љубопитљив.

Ћутајући ишли смо даље. Тек када смо
дошли до куће погледао сам га у лице.

— Је ли Сузана збиља тако вјешта у
музичи ? запитих га.

Он се најестп и силом одговори : „Свпра
врло добро на гласовиру.“ По морам те опо-
менути, она је врло страњљива.“ По лицу ње-
гову рекао би да му је било шао, што ме је
увео у ову кућу. Ја сам ћутао и тако смо се
растали.

X.

Сутра дан био сам онет код Фустова.
Осећао сам праву потребу, да се сваки
дан с њим састајем. Он ме прими као обично,
предусретљиво, по о јучерашњој посјети нашој
не говораше ни ријечи. Ја узех у руке по-
шљедњу свезгу „Телескопа.“

Један познат уђе у камару. Брзо дознадох,
да је то онај Виктор, син г. Рача.

Виктор бјеше младић око својих 18
година. На његовом лицу са сладко-дрскијем
осмјехом и млативијем очима могао се познати
траг пића и нарушена здравља. Бјеше доста
налик на оца, али ипак умљатији. Био је врло
аљкаво одјевен на униформу није имао сва
дугмета, цизме му бјеху издрте и сав заудараше
на дуван.

— Добар дан, рече гласно а при томе
климаше главом и плечима, као обично млади
роспунтени људи. „Хтјео сам у школу па ево
ме код вас. Прса ме болу. Дајте ми један
цигар.“ Иемарно је вукао ноге по поду, руке
је држао у непонима од гаћа и дошао до ли-
вила леко се спусти нањ.

— Ваљда сте се разхладиле ? Запита га
Фустов и представи нас. Ми смо обојица били
ћаци, али у различитијем струкама.

— Не, нијесам се разладио ! Јуче, то
јорам пријати ујасно смо ишли. Испратили
смо Обиходола.

— А зашто је он отпутовао ?
— На вјаноси са љубазницом заједно.
Ви је познајете. Знате она припока. — Бүдала !

— Јуче је разинтвивао отац за вас, рече
Фустов.

— Да, чуо сам да сте јуче били у нашој
черги. Јесте ли и свирали ?

— Као обично.

— А она... пред повијем гостом заццјело
се поносна ? није свирала ?

— О коме говорите ? запита ме Фустов.

— А о коме, него о пошгованој Сузани
Ивановној. Виктор се извали још боље, пружи
руку изнад главе и пушање. Ја погледах Фу-
стова. Он слеже раменима, као да је хтјео
рећи да се ништа боље не може ни очекивати
од онакве будале.

XI.

Виктор је био јако разговоран и бенетао
је дуго о свачему, док се напошљедку накрепну
горњијем тјелом Фустову и пода с плачијем
пода с подемениљивијем гласом рече :

— Њешто ћу вас молити Александре Да-
видовићу... Неби ли ви могли како опаметити

мога оца?... Та ви свирате с њим сваки дан... Помислите, како је безобразан — даје ми само 25 рубаља мјесечно... Шта ми је то? То није доста ни за дуван. На онда још захтева од мене да се не задужујем. Волео би видети, да је он у мојој кожи! Ја немам пензије као други људи. (Ове двије ријечи изговорио је Виктор са особитијем нагласком.) Он има доста новца, то знам! Па што цеоначи предајном! Он је своју овчицу добро остригао.

Фустов гледаше Виктора са стране, а за тимем рече:

— Добро, говорићу вашем оцу. Иначе... ако желите... међутимем... малу сумицу...

— Нећу, волим старог добити. По па пошљедку рече Виктор чешајући нос са цијелом шаком, „ако можете неколико рубаља двадесет и пет... Колико ја имам кредита у вас?

— Узајмили сте од мене осамдесет и пет рубаља.

— Тако... дакле то би било... сто и десет рубаља. Ја ћу вам дати све на један пут.

Фустов оде у другу камару и донесе банку од 25 рубаља и пружи је Виктору, који је зевајући узме и промрља: „Хвала!“ За тимем се полако диже теглаћи се.

— Брр! није ми веома добро, ма да идем у Вилу Тиводу? Говорећи тако приближи се вратима.

Фустов га гледаше једнако чуднијем погледом.

— Каква је оно пензија, коју мало час спомињаше Виктор Ивановићу? Запита га пошљедку.

— А, ви не знате? Пензија Сузани Ивановне... да, да, њена. О, то је лијепа прича. Кажем вам. Припоједићу вам једином. Сад морам хитити. Али молим вас не заборавите мога оца. По истина у њега је тврда кожа, права њемачка, у Русији учњена, по ви ћете успети. Назите само да ту не буде моја маћеха, јер се ње боји старац. Но ви нијесте новајлија у дипломатији! С богом!

— Несносан деран! повиче Фустов, како је онај изишао. Лице му се бјеше закарало. Он чуваше, да њам се погледу не сусретну. Ја сам то примјетио, па га не хтједох ништа питати, него устанем и одем.

XII.

Сјутра дан мислио сам једнако о Фустову. Сузани и њезнијем сродницима. Слутио сам њеку тајну у тој породици. Мој пријатељ, то сам видио, није био равнодушан према Сузани. А она? Је ли га она љубила? Због чега је она

тако несретна? И ко је управо она? Та питања једнако су се прзла у мени. Нијесам могао очекивати, да то од Фустова дознам. Пошљедку дођем на ту мисао, да сјутра од сам г. Рачу.

И кад сам ушао у малу, мрачну предњу камару, на један пут ме обузе не пријатно осјећање. „Можда је нећу ни видети, помислих у себе, можда ћу се с њим, или што је још горе, с бабом морати забављати. Па ако баш и она дође, шта ћу? Хоће ли се она разговарати са мном? Пошљедићу пут баш не бјешљупка са мном. Што сам ја управо дошао? Док сам ја тако премисљао, „мали Козак“, послужитељ, већ ме је пријавио и последије дугога запиткивања: „Ко? ко? Кога рече?“ чух у другој камари лупкање папуча и на пошљетворенијем вратима појави се наврштено лице Ивана Дамјановића. Он ме гледаше дуге као да ме одмах не познаде, па онда развуче лице и са обичнијем смјехом разјапи уста:

— А, ви сте, дражашини! Изволите!

Ућем, али не радо, јер сам знао, да ме Рач, и ако се чини умилат, у исти мах ишле к врагу, но наатраг већ нијесам могао. Он ме уведе у гостинску собу и гле! Сузана сједи за столом и пред њом књига о домаћим трошковица. Она ме погледа са својијем тавијеш очима и чупкаше покте на лијевој руци. То је навика, коју сам год не већ примјетио, и која је била у нервозни људи. Другога никог не бјеше у камари.

Ето видите, поче Рач, с чим се ја и Сузана Ивановна забављамо, прегледамо рачуне. Моја се жена неразумјева у томе, ја опет чувам очи, јер већ не могу без паочари читати. Нека дакле млађи свијет помаже, ха ха ха! Реда мора бити! У осталом наши рачуни нису хитни, све полако, ха ха ха!

Сузана затвори књигу и хтједо отићи.

— Остапи, остани, рече Рач, ништа то не чини, што нијеси обучена... (Сузана је имала на себи са свијем старо одјело, са краткијем рукавима, изгледаше као да су дечије ахлине.) Наш драги гост неће замјерити што би још прошлу неђељу рад био пречистити... Ви је те допустити, та ви смо познати.

— О, молим вас, само ви наставите.

— Да, да, дражашини, ви ће те знати, да је покојиш цар Александар Михајловић Романов говорио: „Раду припада вријеме, а уживању — тренутак.“ Но ми хоћемо и раду данас само још један тренутак да поклонимо... ха ха! Кавијеч су ово 13 рубаља и 30 копејка! Запита Рач полако.

(Сљедићу ће)

Два Деспотовића.

(Народна pjesma.)

Да пјевамо да се веселимо,
А за славу Бога да молимо,
А за здравље Петровића Кнеза,
Бог му дао, што је наужио,
И свијетли образ у краљева
Са Србима свуда наоколо,
Који право око крста раде
На Турчина, на ту вјеру хињу.
Неби смо их хиња вјера звали,
Него су ни много јада дали,
Од несретна боја косовскога,
Од издаје Бранковића Вука.
Који Србину умје мислити,
Ал' господско писмо проучити,
Како јадно и жалосно пише,
Би у жени срце испуцало
А камоли у добра јунака,
Који није од срца јеснога,
Но од крви, тјела јуначкога.
Падамо се у Бога јакога
И српскога кнеза Николаја,
Господара личне Горе Црно
Да избави из Турака рају,
Која јадна у невољу цвили,
И велике српске манастире,
Манастију и веће Дечане,
Ту је слава српска сваколика
А кнежева жеља превелика.*)

Сада да ви малу pjesму причам:
Кога леће допанут невоља,
Кад допаде двоје ћеце лудо,
Од племена од Деспотовића,
А два сина Деспотовић Ђура,
Те им царе очи извадило,
Па је њима њино нестало,
Те по могу живјет ни умрјети;
Пак узеше гусле јаворове,
На одоше земљом по свијету,
Да их хљебом рад севаца хране.
Извели се у Котору граду,
Преминуше лозну Гору Црну
Докле ћеца на Ријеку сипла,
Пред двор био брата Иван-бега
Оно доба од године било
А на вече светог Ђорђија.
И доста му дошло пријатеља,
Много пона, доста калуђера:
Ту имаше српскијех владика,

И у њега патријарах стари,
А пјешака нема ту есапа.
Запјеваше пред бијелом кулом
И чуо их бего Иван-бего,
Из бијеле од мјера куле,
И вјерној је љуби говорио:
„Иди изиди из бијеле куле,
„Те уводи спромахе љуте,
„Од њекуд су соја господскога,
„Познајем их на грло јуначко.“
Вјерна га је послушала љуба,
Уведе их у бијелу кулу.
Доста су их добро дочекали.
Кад једоше и софру дигоше.
Тад их бего Иван-бего пита:
„А за Бога, до два невољника,
„Околен сте, од којег града,
„И како ве на плену кажу?“
Но говори слијени Шћепане;
„Господине бего Иван-бего!
„Ти ме питаи, да ти право кажем,
„Ја ти хоћу по истини казат';
„Ми смо одгуд, од крај Смедерева,
„Од племена, од Деспотовића,
„А синови Деспотовић Ђура,
„На одосмо у цара Турскога,
„И царе ње очи извадио,
„А наше је свијето нестало,
„Сад узесмо гусле јаворове,
„Те не хљебом рад севаца хране.“

Иван бега сузе пропанауше,
Те му точе низ господско лице:
„Јесте ли ви два Деспотовића?“
Руке шири у лице их љуби,
Стаде с њима мудро бесједити:
„А за Бога два Ђурова сина,
„И ако сте очи изгубили,
„Ви нијесте срећу изгубили
„Би л' се који оженио, сине?“
Онда вели слијени Гргуре:
„Господине, бего Иван бего!
„Ја да могу ка' сад што не могу,
„Бих Шћепана брата оженио,
„Него нећу нао земљом црном.“
Но да видни бега Иван-бега,
Ће довика лвије братаниче,
Старија је Андрија Ђевојка
А млађа је Анђелија била,
Па говори бего Иван бего:
„О, Андрија, о мој миле сине*)
„Ходи узми слијеног Шћепана,

*) У Црној Гори и у слијенима околишима пјесмају пјесмају увијек прије сваког пјесма пријеза „за славу Бога и за здравље кнеза Николаја.“ Ови и овио слијених пријеза зна сваки пјесма. Саопштавајући народно пјесма изаше пријеза да саопштава још пјесма.

*) Силе — вјече се и ђевојки од велике милости.

„И ако је очи изгубио,
„Но је ово господско колено,
„Његови су стари царовали,
„Па вријеме на околу дура,
„Би му могли опет царевати.“

По да видиш Андрију Ђевојку
Како бјеше лудо бесједила:

„Јаки Боже, бего Иван-бего!
„Све ти родо и слијено било!“
„Ал' говоре триста калуђера,
„И што бјеше епископјех владика,
„И говори патријарх стари
„И учитељ с неколико ђакова:

„О, Андрија, лијена Ђевојко,
„Ти обила у девет домова,
„И ако је очи изгубио

„Није Шћепан срећу изгубио,
„Његови су стари царовали,
„Боже није, срца, незтријала,
„Но ти пашчад поге огризала!“

Па викају Анђелију луду: *)
„Оли узет слијена Шћепана,
„Па вријеме наоколо дура.

„Би му могли опет царовати.“
Анђелију сузе пронапаше

И овако бјеше говорила:

„Ако вели бего Иван-бего,
„Да ја скочим у ријеку хладну

„Ја би њега чисто послијенила,
„И узеху слијена Шћепана.“

Одмах бјеху кума набавили

Владика им часни брак очати.

И говоре триста калуђера
И што бјеше епископјех владика,
И што бјеше патријарх стари
И учитељ и неколико ђака

И цијела софра и господа,
И ко се је туна напјерио:
„Хајде с Богом, Анђелију млада,
„Бог ти дао лијена порода,
„И што год ти од срца напуло.
„Све ти спие, светодоху било!“

И дадоше пара што могоше.
Пратине ју до Котора града.

Гргур с њоме Сидереву дође
Бог им даде лијена порода,
А мушкијех девет бјеше луде,

И сва су се књиге изучила
И из књиге мудрост научила
И све девет калуђера било,

И сви су с' девет посветили,
И десета „Знај-огњениг“ Вука,
И њему се посветила рука,

Јесте десна до рамена рука,
А то друго бјеше згријешило,
Све љубећи по Босни Ђевојке;

Па се њина посветила мајка,
Сад је сво света Анђелија,
У Крушедол у бијелу цркву.

То је било кад се и чинило,
Свјетла се свако добро вило,
Ипр и здравље и срећа јуначка. *)

*) Лудо — значи исто што и мило.

*) Ову саву пјесму преписао из Беса Дрекаловића,
који зна мноштво пјесама, све још нештампанијех.

Г Л А С Н И К.

(ТРОШКОВИ НА ВОЈСКУ У ЈЕВРОПИ). Као што доноси^{*)}
тајинске новине „La Transfiguration“, Јевропа издржава у жи-
вно доба војску од 2,800,000 људи. Трошак за оружје, одјело и
храну ратних људи, одузетјех пројекат, трговини и грађин-
ској животу, гута 34 и по постојка од укупнијех државнијех
прихода. Трошкови пак појединачних Држава на војене циљеве
рачунају се овако:

Држава	троши	349 милиона франака
Русија	—	340
Француска	—	300
Низоземска	—	160
Прусија	—	176
Аустрија	—	180
Италија	—	30
Баварска	—	59
Шведска	—	36
Холандија	—	35
Белгија	—	19
Португалска	—	—

Ово скупа чини један милијард шест стотина сезданесет
и пет милиона франака. По овом рачуну „La Transfiguration“,
(којој Турска и Шпанска, изузетјучи њихве државнице, у перу
заостаје), противставља једне дугове јевропске, који, нерачу-
најући текуће но тек консолидиране дугове, достижу до 70 ми-
лијарда. Ово је ужасна мјенаца, — подвукле спомених лист, —
коју јевропски дворови вуку на своје народе за садашњост и
за будућност.

(ЈАВНИ ДУГОВИ СЈЕДНЊЕНИХ АМЕРИКАНСКИХ
ДРЖАВА). Првог јулија т. г. јавни дугови сјевејних амери-
канских Држава допирали су до 2292 милиона долара. Од
септембра 1865. године, у које је добила овај дуг највишу своју
своту постигла био, смјенио се до сад за 465 милиона долара,
или за 17 по сто. — Државе јевропске, које о другом и не знасе
по како ће помислити своје дугове, имале би се овјем чином
научити даште, ако им на срцу почива благостање својих
земља и народа.

(ВЕЛИКЕ ЗИМЕ И ВЕЛИКЕ ЉЕТНЕ ВРУЋИНЕ). Фра-
нцуски метеоролог Рено (Renou) подиже је научно Амидеј
једну бијесну о четрдесет-љетнијех зимах. Он држи да се ве-
лике зиме периодично понављају, и своју теорију оснива на
својим догађањима. Мисли да се такођер и велике љетне
врућине периодично понављају. За доказ томе узпоређује он јаве
врућине љета 1816. са 1856., 1820. са 1860., 1822. са 1862.
1828. са 1869. Може се догодити раступ од четири на пет го-
дина, али жарка љета вида се појављују након четрдесет годи-
на. Тако наилази још један доказ, узпоређујући љето 1793. и
љето 1831. Ако дакле ово правило не вира, ни се мора
надати великој љетној врућини до четири или три године на-
даље, т. ј. или у тезују 1874. или 1875.

С тога што није мога на своје вријеме изићи
4. број „Црногорке“, издајемо га заједно са 5.